

Városi Zöld Könyv

Kulcs a fenntartható
városhoz

Urban Green Book

Key to a sustainable city

Szerkesztők / Editors
Alföldi György - Kovács Zoltán

Rév8

Városi Zöld Könyv - kulcs a fenntartható városhoz

Szerkesztő

Alföldi György - Kovács Zoltán

Tördelés, képfeldolgozás:

Horváth Dániel - Kondor Attila Csaba

Kiadja:

Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft.

H-1074 Budapest, Hársfa utca 21.

MTA Földrajztudományi Kutatóintézet

H-1112 Budapest, Budaörsi út 45.

Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt.

H-1083 Budapest, Práter utca 22..

Rendelésfelvétel:

Telefon: (06 1) 351 0381

Fax: (06 1) 342 7337

E-mail: etk@etkkft.hu

ISBN

Nyomdai kivitelezés:

© Minden jog fenntartva.

Budapest, 2008

A Könyv a Magdolna Negyed Program I. részeként megvalósult INTERREG IIIB CADSES GreenKeys („Urban Green as a Keys for sustainable Cities”) projekt keretében készült el, Budapest Fővárosi Önkormányzat, Józsefvárosi Önkormányzat és a VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht. támogatásával.

INTERREG IIIB CADSES

Tartalomjegyzék - Contents

Alföldi György, Kovács Zoltán	Városaink jövője, közös felelősség, „zöld” cselekvés!	8
Berényi Eszter, Kondor Attila Csaba, Szabó Balázs	A zöldterületek szerepe a lakóhelyi migrációban Budapesten Kérdőíves kutatások hat mintaterületen	12
Egedy Tamás	A Mátyás tér felújításának várható hatásai a helyi társadalomra és az életminőségre	30
Horváth Dániel, Teller Nóra	Egy városmegújítási modell tapasztalatai Részvételi tervezés és kivitelezés a Józsefvárosi Magdolna negyedben	55
Kristin Faurest	A környezet fenntartható revitalizációja közösségi kertek révén	62
Horváth Dániel, Kondor Attila Csaba, Tózsza István	Javaslat Budapest - Józsefváros zöldfelületi stratégiájára	88
György Alföldi, Zoltán Kovács		104
Eszter Berényi, Attila Csaba Kondor, Balázs Szabó	The Social Aspects of Green Areas in Budapest with Special Re- gard to Migration Questionnaire research in six sample areas	108
Tamás Egedy		126
Dániel Horváth, Nóra Teller	Experiences of an urban regeneration model Participatory plan- ning and implementation in Józsefváros, Magdolna quarter	151
Kristin Faurest	Sustainable Neighborhood Revitalization Through Community Gardens	158
Dániel Horváth, Attila Csaba Kondor, István Tózsza		184

Városaink jövője, közös felelősség, „zöld” cselekvés!

Alföldi György¹, Kovács Zoltán²

„A város nem csupán azért épül, hogy fedelet és menedéket adjon, hanem úgy kellene megtervezni azokat, hogy a polgárok kényelmének biztosításán kívül kellő hely maradjon közterek, kertek, levegőző helyek, szórakozás és felüdülés céljaira egyaránt.”

/Leon Battista Alberti - itáliai építész, XV. sz./

Városaink a minket körül vevő természet részei, fejlődésük több mint 5000 évvel ezelőtt kezdődött meg. A városok túl azon, hogy védelmet nyújtanak az embereknek, kialakulásuktól fogva a fejlődés, az állandó változások motorjainak számítanak. Akkor jöttek létre, amikor a társadalmi szervezettség és népsűrűség lehetővé és egyben szükségszerűvé tette központi hatalom kialakulását. Lehetővé tette, mert kialakulhatott egy vezető/szervező/szakember réteg, akiknek már nem kellett a mindennapos közös élelmiszertermelésben részt venni, a társadalom el tudta tartani őket, ugyanakkor igényelte is, hiszen a termelésfejlődésben olyan új rendszerek léptek be, amelyhez szükséges volt a központi szervezés/irányítás.

A városok fejlődésük során mindig hatalmi/gazdasági központok voltak. Ez a koncentráció a fejlődés alapfeltétele és következménye is egyben. Ez a koncentráció vezetett a sűrű térbeli struktúrák kialakulásához is. Európában például a római időszak után a városok egymásnak feszülő házakból és terekből/utcákból alakultak ki. A falakon belüli szűk területeken közparkok létrehozása megfizethetetlen és társadalmilag értelmezhetetlen volt, csak nagyon kevés helyen és csak nagyon gazdagok építettek nagy kerteket. Emellett igazi igény sem merült fel a használatra, hiszen az életüket szinte megszakítás nélkül végigdolgozó emberek tevékenység-elkülönülésében még nem volt helye/szerepe a szabadidős elfoglaltságoknak. Az antik és feudális városok fejlődésében a zöldterületek alárendelt szerepet játszottak, s fejlesztésük csak a 17-18. századi abszolút monarchiák fővárosaiban került fokozatosan előtérbe.

---

¹ Vezérigazgató, építész DLA, Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt., 1083 Budapest, Práter u. 22. E-mail: alfoldi-gyorgy@rev8.hu

² Tudományos tanácsadó, az MTA doktora, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 1112 Budapest, Budaörsi út 45. E-mail: zkovacs@iif.hu

A zöldterületek ezekben a korokban - kertek, parkok formájában - a kevés számú kiváltságos (uralkodók és arisztokraták) kényelmét szolgálták, s szélesebb hatásuk korlátozott maradt. A városokban a falakon belül környezeti problémák még nem tették szükségessé a közös zöldfelületek létrehozását, madártávlatból szemlélve a városok jellemzően egyedi pontokként jelentek meg a természetben. A zöldfelületek hiánya tehát sem társadalmi sem környezeti szempontból nem jelentkezett.

A feudális kötöttségek lazulása, a modern ipari urbanizáció megjelenése több szempontból is változást hozott ezen a téren, az egyre inkább koncentrálódó gazdasági erő maga után vonzotta a városok és környékük gyarapodó népességét. A nagyon gyors ütemű népesedés és iparosodás addig nem tapasztalt problémákat hozott felszínre. A városok vezetői, tervezői, politikusok és gazdag üzletemberek felismerték, hogy részben a sűrű beépítés és az ipari üzemek termelte szmog a felelős az elviselhetetlen levegőért, az emberek jelentős részének egészségromlásáért és a közbiztonság problémáiért is.

A fuldokló városok számára jelentős zöldfelületi fejlesztések jelenthették az egyedüli gyógyírt. Elsőként, a 19. század első felében a városfalak lebontásával felszabaduló tereket számos európai nagyvárosban zöldterületté alakították, amelyek már alkalmassá váltak közfunkciók betöltésére is. Újabb lökést jelentettek a városi zöldterületek fejlesztésében a 19. század végén jelentkező várostervező mozgalmak, amelyek kivétel nélkül Angliából indultak. Közülük is kiemelkedik a Közpark Mozgalom (Public Parks Movement) és a Kertváros Mozgalom (Garden City Movement).

Ösvénypróba

A kép az „Egy élhetőbb és biztonságosabb Magdolna negyedért” c. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium támogatásával megvalósult bűnmegelőzési projekt keretében a Budapest, Dankó u. 7. sz. alatti ház közösségi udvarzöldítési munkái során készült (Rév8 - GANG)

A 20. századtól a városok növekedése egyre gyorsabb lett. A környezeti problémák mellett egyre erősödtek a városi társadalmakat érő kihívások is. A 20. század várostervezése a „zöld” fegyvert már egyre tudatosabban alkalmazta, a tervezők ennek segítségével igyekeztek korlátozni a nagyvárosok terjeszkedését, fizikai növekedését.

A közösségek jelentős állami/önkormányzati erők felhasználásával terveztek élhető lakónegyedeket a munkásság, az alacsonyabb néposztályok számára, s ez vezérelte őket a szabadidő eltöltésére szánt „zöld” közterek megkonstruálásában is.

Manapság megváltozott a táj képe. Az elszórt városokkal tűzdelt természetet ma már nagyon sok helyen a világban összefüggő urbanizált területek váltják fel. A természet egyre kisebb területre szorul vissza. A természetes vagy inkább természetellenes növekedésű városokban jelentős környezetszennyezési és fejlődési rendellenességek mutatkoznak. A „metropoliszokba” koncentrálódó gazdasági erő távolabbi országrészekből, sőt távolabbi világrészekből vonz dolgozni, élni embereket, a városokban egyre nagyobb társadalmi/kulturális különbségekkel jellemezhető társadalmi csoportok élnek. A jóléti állam egyre inkább kivonulni látszik a városok fejlesztéséből, a konfliktusok megoldásában vállalt szerepéből, így az önkormányzatok egyre nehezebben tudnak a fenntartási és a társadalmi kiegyenlítő feladatokban részt venni.

De mi a szerepe a zöldterületeknek, a zöldterület-fejlesztésnek napjaink városfejlődésében akkor, amikor az európai városok jövőjét két egymással ellentétes igény határozza meg. Az egyik a versenyképesség növelése, amely a további gazdasági koncentráció és erő megteremtésére irányul. A másik a fenntarthatóság, amely a városok élhetőségének fennmaradását, a társadalmi/környezeti katasztrófák megelőzését szolgálja. A zöldfelületekkel kapcsolatos elvárásokat az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

Az európai városok jelentős kulturális és társadalmi különbségekkel rendelkező népessége igényli a könnyen elérhető, színvonalasan kialakított - és biztonságos - zöldterületeket.

A szabadidő növekedésével, a fokozatosan dráguló energiaárak miatt jelentősen lecsökkent mobilitású, egyre jobban a városokba beszoruló aktív korú népesség is igényli a változatos felszereltségű zöldterületeket, ahol családjukkal, kollégáikkal kikapcsolódhatnak, testedzést végezhetnek.

A növekvő népességű városokban, egymás mellett élő különböző társadalmi csoportok és lokális kultúrák közötti párbeszéd és közös cselekvés alapvető eleme a városon belüli otthonosság és biztonságérzet kialakulásának, a helyi identitások megerősödésének, ennek lehet kitűnő terepe a közös zöldfejlesztés és parképítés.

A közterületek és a korlátozott közterületek - zöldudvarok - zöldkarakterű fejlesztése, „öko” szempontok figyelembevételével is, mind közösségi mind energia-megtakarítási igényeket tud kielégíteni, és a felnövekvő fiatalok szemléletét képes közvetlenül befolyásolni. A motorizálódó városok egészséges levegő-minőségének biztosítása egyre nehezebb feladat, és igényli a földrajzilag jól elhelyezett zöldterületeket, légcSATORNÁkat. A globális éghajlatváltozás, a városi hőszigetek (heat islands) egyre gyakoribb kialakulása, illetve az ellenük való védekezés indokolja a zöldterületek tudatos fejlesztését az európai városokban.

Mindezen szempontok alapján valószínűleg nem tévedünk, ha kijelentjük, hogy a 21. század várospolitikájában a zöldfelületek fejlesztése, és a lokális közösségek ebbe történő bevonása az egyik kulcselem. A jövő városával kapcsolatos művészi víziók elembertelenedett, sivár, zöldnélküli „megapoliszokról” szólnak. Korunk várospolitikusainak, a társadalommal és a környezetünkkel foglalkozó szakembereinek közös felelőssége, hogy ezek a képek ne valósuljanak meg. A zöldfelület-fejlesztés feladata a természet védelme és fejlesztése, a városi társadalmak kiegyensúlyozása. A lelassulni látszó európai fejlődés érdekében az országoknak közösen kell tenniük azért, hogy a kontinens versenyképessége megmaradjon, de a természeti környezet kulturális értékhozó szerepe is megőrződjön. Az önkormányzatoknak a civil szereplőkkel együtt azt kell keresnie, hogyan tud egy városi térség a közös cselekvések felé elmozdulni, hogy egy városrész vagy egy ház közössége hogyan építhet saját igényeinek megfelelő parkokat és kerteket.

Napjainkban a fenntarthatóság, az „öko” gondolat környezeti kritériumai kisebb települési keretek között kezdenek körvonalazódni, a kibocsátott szennyeződések csökkentését, az újra előállítható energiák felhasználását, az energia-megtakarítást illetően. A hagyományos falusias települések társadalmi-gazdasági kooperációja jó alap a környezettudatos közös cselekvésekhez, az emberek még őrzik az egymásra utaltság közös élményét. A nagyvárosi környezetben, az eltérő társadalmi/kulturális helyzetű közösségeknek nincsenek közös munkavégzési emlékei, nincsenek az egymásra utaltságnak hagyományai. Az együtt élő emberek az arctalan „várossal” vannak kapcsolatban.

A zöldfelület-fejlesztésnek a jövő városának építésében kiemelt szerepe van, mert az egyszerre tudja szolgálni a „makrokörnyezetet”, a Föld jövőjét, és a „mikrotársadalmat”, városaink lakóit. Kötetünk a zöld meglétének és állapotának szerepéről, társadalmi hatásairól tartalmaz tanulmányokat. Emellett kisebb, a környezeti fenntarthatóság irányába tett próbáléseinket és az ezzel kapcsolatos tapasztalatainkat mutatjuk be. Egy lakóközösség a közös udvar építése során hozzájutott napelemhez és esővíztárolóhoz, amelyből „vízdíj” nélkül tudja majd az udvarát öntözni. Reméljük, hogy az új „zöldudvar” közös munkával történő megépítése eredményként épül be az emberek mindennapjaiba, és a fenntartás közben kialakul az emberekben a közös cselekvés iránti igény, és a környezeti felelősség.